

Tijdschrift voor TAAAL beheersing

Tijdschrift voor Taalbeheersing is een viermaandelijks tijdschrift voor onderzoek naar taal- en tekstgebruik. Het richt zich op schriftelijke en mondelinge taalvaardigheid, vormen en functies van verbale communicatie en taalkundige kenmerken van communicatie. Het tijdschrift biedt ruimte aan onderzoek vanuit verschillende disciplines zoals functionele taalkunde, toegepaste tekstwetenschap, communicatiekunde, toegepaste psychologie en leerpsychologie. Tijdschrift voor Taalbeheersing verschijnt drie keer per jaar. De digitale versie van het tijdschrift treft u aan op www.letterentijdschriften.nl

Redactie

Prof.dr. T. van Haften, Prof. dr. mr. P.J. van den Hoven, Prof. dr. C.J.M. Jansen

Redactie boekbeoordelingen

Dr. H. Jansen, Leiden University Centre for Linguistics (LUCL), Leerstoelgroep Taalbeheersing van het Nederlands, P.N. van Eyckhof 1, Postbus 9515, 2300 RA Leiden.
e-mail: h.jansen@hum.leidenuniv.nl

Redactieraad

Dr. J. Berenst, Prof. dr. H. van den Bergh, Prof. dr. G. Rijlaarsdam,
Prof. dr. H. Hoeken, Dr. G. Jacobs, Prof. dr. M.D.T. de Jong, Prof. dr. E.C.W. Krabbe,
Prof. dr. A. Maes, Dr. H. Mazeland, Dr. E.T. Peteris, Dr. H. Pander Maat, Prof. dr. W. van Belle,
Prof. dr. J. Renkema, Prof. dr. T. Sanders, Dr. A.F. Snoeck Henkemans, Prof. dr. W. Spooren,
Prof. dr. M.F. Stehouder, Prof. dr. P. Gillaerts

Redactieadres

Dr. H. Jansen, Leiden University Centre for Linguistics (LUCL), Leerstoelgroep Taalbeheersing van het Nederlands, P.N. van Eyckhof 1, Postbus 9515, 2300 RA Leiden.
e-mail: h.jansen@hum.leidenuniv.nl

Uitgever

Koninklijke Van Gorcum bv, Postbus 43
9400 AA Assen, telefoon 0592-379555/fax 0592-379552
E-mail: taalbeheersing@vangorcum.nl Internet: www.vangorcum.nl
Advertentietarieven op aanvraag verkrijgbaar, telefoon 0592-379555

Abonnementsprijs

Particulier	€ 84,10
Instelling	€ 240,60
Student	€ 35,40

Opgave van abonnementen bij de uitgever. Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij voor 1 december schriftelijke opzegging heeft plaatsgehad.

©2011, Koninklijke Van Gorcum, Assen
Alle auteursrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden.

ISSN 1573-9775

Nederlands
Uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Begrijpelijke taal – fundamenteen en toepassingen van effectieve communicatie

1. Waarom een themaprogramma Begrijpelijke Taal?

Als gevolg van een grote diversiteit aan maatschappelijke en technologische ontwikkelingen hebben er de laatste decennia ingrijpende wijzigingen plaatsgevonden in de wijze waarop we communiceren, met elkaar en met overheden, bedrijven en instellingen.¹ Het repertoire aan communicatiemogelijkheden waarover we beschikken is sterk uitgebreid.

- We ontvangen informatie steeds vaker eerder via websites dan via folders en brochures.
- We wisselen privé en als professionaal voortdurend informatie uit via e-mail, Twitter, LinkedIn en sms-berichten.
- We vullen overheidsformulieren in via een digitaal overheidsloket en worden online geraadpleegd over onze attitudes, consumptie en gedrag.
- We communiceren veel meer dan voorheen multimodaal: complementaire informatie wordt tegelijk overgebracht in woord, beeld en geluid.
- Onze relatie met de overheid en organisaties is veranderd: het publiek is mondiger geworden en de communicatie is informeler geworden.

Wil informatie toegankelijk en begrijpelijk zijn en aansluiten bij de vragen die lezers hebben bij een tekst, dan zullen organisaties moeten leren omgaan met die nieuwe omstandigheden. Tegelijkertijd gaat er bij de communicatie van alles mis. Anno 2010

- hebben veel Nederlandse vmbo-ers moeite om hun studieboeken te lezen;
- bestaan er misverstanden over bijsluiters bij medicijnen;
- worden in enquêtes en referenda verkeerde en sturende vragen gesteld;

Samenvatting

Dit themanummer is gewijd aan een nieuw landelijk onderzoeksprogramma dat in september 2010 van start ging: *Begrijpelijke Taal – fundamenteen en toepassingen van effectieve communicatie*. Dit themaprogramma wordt gesteund door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Het programma heeft tot doel fundamenteel en toegepaste onderzoek naar begrijpelijkheid in communicatie te stimuleren. Een belangrijk aspect van het programma is de publiek-private samenwerking: maatschappelijke organisaties leveren een substantiële bijdrage aan het onderzoek. Samen met vertegenwoordigers uit de wetenschap dragen maatschappelijke organisaties dan ook verantwoordelijkheid voor de onderzoeksagenda. In dit artikel schetsen we de achtergronden van het programma, zetten we de doelen uiteen, geven we een eerste blik op de resultaten en kondigen we in grote lijnen de inhoud van het nummer aan.

- hebben veel rechtbanken de grootste moeite met het schrijven van leesbare vonnissen;
- dreigt er een achterstand in de communicatierevolutie voor ouderen, allochtonen en zwakke lezers;
- is de vindbaarheid van informatie langzamerhand voor veel mensen een even groot probleem als de begrijpelijkheid van die informatie.

Om greep te krijgen op deze problematiek en om de nieuwe communicatiekansen optimaal te benutten is fundamenteel en toegepast onderzoek nodig. Fundamenteel onderzoek is nodig omdat we beter moeten begrijpen welke factoren de begrijpelijkheid van (nieuwe vormen van) communicatie beïnvloeden. Toegepast onderzoek is nodig omdat die nieuwe inzichten moeten worden vertaald naar maatschappelijke toepassingsgebieden. De maatschappelijke behoefte aan dergelijk onderzoek is groot. Goed gefundeerde adviezen zijn mogelijk als wetenschappelijke kennis over taal en communicatie aansluit op vragen van maatschappelijke organisaties. Daarom heeft het themaprogramma Begrijpelijke Taal ook de ambitie om de wetenschappelijke expertise op dit terrein beter beschikbaar te maken voor overheden en organisaties.

Daarnaast heeft het themaprogramma Begrijpelijke Taal tot doel de bestaande expertise in Nederland en Vlaanderen te bundelen en te vergroten. Dat moet juist nu gebeuren, omdat een drietal recente onderzoeksontwikkelingen in het veld een grote stap voorwaarts mogelijk maken. Ten eerste biedt de theoretische en empirische stand van zaken in het veld de mogelijkheid om op een systematische manier de relatie tussen tekstuele factoren en lezersfactoren te onderzoeken. Er zijn (soms meer, soms minder) geïntegreerde modellen over processen van tekstverwerking en -representatie ontwikkeld, die ons in staat stellen de in dit opzicht cruciale tekst- en lezersfactoren te identificeren, waarbij de interactie tussen empirie en theorie fundamentele voortgang waarborgt. Ten tweede beschikken we nu over geavanceerde technieken om grote hoeveelheden taalmateriaal te analyseren. Er zijn omvangrijke corpora van taalgebruik in het Nederlands ontwikkeld, en nieuwe computationeel-linguïstische en taaltechnologische methoden maken het mogelijk om die corpora te onderzoeken. Ten derde beschikken we over nieuwe methoden om de cognitieve processen van taalgebruikers te onderzoeken. Met oogbewegingsregistratie kunnen we nauwkeuriger dan ooit problemen van lezers met teksten identificeren bij de verwerking van zowel talige als visuele informatie; met technieken als *brain imaging* kunnen we bovendien het verloop van die verwerkingsprocessen zichtbaar maken. Deze ontwikkelingen leiden tot nieuwe samenwerkingsverbanden, nieuwe onderzoeksmethoden en daarmee tot nieuwe fundamentele inzichten in de wijze waarop taal functioneert in communicatie.

2. Onderzoeksvragen in het themaprogramma Begrijpelijke Taal

In het themaprogramma Begrijpelijke Taal wordt de hierboven beschreven problematiek toegespitst op twee aspecten: taal en begrijpelijkheid. Maar dat gebeurt wel in de meest ruime zin. Bij *taal* wordt niet alleen gedacht aan geschreven teksten, maar ook aan interactieve communicatie en aan beeldtaal. En bij *begripelijkheid* gaat het om de effectiviteit en efficiëntie van het vinden, het interpreteren en het gebruiken van informatie. Vanuit taal en begrijpelijkheid zetten we de stap naar andere aspecten van effectieve en efficiënte communicatie:

sbare vonnissen;
n, allochtonen en
n even groot pro-

icatiekansen opti-
enteel onderzoek
heid van (nieuwe
omdat die nieuwe
bieden. De maat-
rde adviezen zijn
uit op vragen van
elijke Taal ook de
ar te maken voor

ande expertise in
gebeuren, omdat
) voorwaarts mo-
zaken in het veld
tuele factoren en
geerde modellen
ns in staat stellen
de interactie tus-
eschikken we nu
nalyseren. Er zijn
euwe computati-
om die corpora te
gnitieve processen
we nauwkeuriger
; van zowel talige
dien het verloop
en tot nieuwe sa-
euwe fundamen-

ven problematiek
l in de meest rui-
s aan interactieve
viteit en efficiën-
tit taal en begrijp-
te communicatie:

welke invloed heeft (on)begrijpelijk taalgebruik voor attitudes en gedrag? De wijze waarop bijvoorbeeld een vragenlijst geformuleerd wordt, heeft invloed op de wijze waarop mensen antwoorden. Ook zal de wijze waarop bijvoorbeeld politieke teksten geformuleerd worden, mede bepalen of mensen overtuigd worden en dus bereid zijn om hun gedrag aan te passen.

De focus van het onderzoeksprogramma is vooralsnog gericht op de volgende vragen.

1. Wat is de invloed van tekstkenmerken zoals inhoud, structuur, stijl en vormgeving op de begrijpelijkheid van papieren en digitale documenten?
2. Op welke manier hebben lezersfactoren zoals voorkennis, opleiding, leesvaardigheid en taalachtergrond invloed op het begrijpen van teksten?
3. Welke oplossingsmogelijkheden zijn er voor de specifieke begrijpelijkheidsproblemen die ontstaan bij teksten die in een multimodale context functioneren? Welke extra mogelijkheden biedt diezelfde context om begrijpelijkheidsproblemen te bestrijden?
4. Welke effecten heeft (gebrek aan) begrijpelijkheid op attitudes en gedragsintenties van burgers, en op hun vertrouwen in de overheid en maatschappelijke instellingen?
5. Hoe kunnen we de kennis opgedaan bij de beantwoording van de vier vragen hierboven optimaal benutten en verspreiden in de samenleving, bijvoorbeeld in de vorm van adviezen en instrumenten?

Het programma is in het najaar van 2010 van start gegaan. In dit themanummer kunt u lezen over de eerste resultaten van het programma. Die resultaten zijn in eerste instantie nog beperkt tot de vragen 1 tot en met 3. Aan de beantwoording daarvan is gewerkt in drie pilotprojecten. Tot medio oktober 2011 werd daarnaast een eerste *call for proposals* geopend, waarvoor onderzoekers projectaanvragen konden indienen. Behalve aan de bij NWO gebruikelijke hoge kwaliteitseisen moest in deze aanvragen ook aantoonbaar worden voldaan aan de voorwaarde van publiek-private samenwerking: maatschappelijke organisaties moesten de bereidheid hebben uitgesproken een substantiële financiële bijdrage te leveren. Samen met vertegenwoordigers uit de wetenschap dragen maatschappelijke organisaties ook verantwoordelijkheid voor de onderzoeksagenda. Naar verwachting zullen de eerste onderzoeksprojecten begin 2012 van start kunnen gaan.

3. Het wetenschappelijke ordi

Onderzoekers uit het Nederlandse taalgebied lopen internationaal voorop in het onderzoek naar taal en communicatie, zowel toegepast als fundamenteel. Bij de toepassing gaat het om tekstontwerp en tekstopimalisering; te denken valt aan *document design* als 'linking science'. Het fundamentele onderzoek betreft cognitieve processen achter het begrijpen en produceren van taal in subdisciplines als pragmatiek, tekstlinguïstiek en de psycholinguïstiek van met name *discourse processing*. Het fundamentele onderzoek richt zich met name op de rol die uiteenlopende tekstkenmerken spelen in de cognitieve processen van lezen en schrijven; gebruik wordt gemaakt van experimentele technieken als oogbewegingsregistratie. Ook de invloed van tekstkenmerken op de cognitieve representatie is van groot belang, met name op het uiteindelijke tekstbegrip. Tot voor kort waren fundament en toepassing in het wetenschappelijk onderzoek te weinig met elkaar verbonden. Juist de laatste jaren treedt een duidelijke kentering op en worden toegepaste en fundamentele aspecten meer en meer geïntegreerd.

tegreerd. Daarom is dit een goed moment om het begripelijkheidsonderzoek te versterken, en de uitdagingen aan te gaan die worden gesteld door de maatschappelijke problematiek.

Het thema begrijpelijke taal is een typisch interdisciplinair onderwerp. Vanzelfsprekend is het relevant binnen de geesteswetenschappen. Daarnaast is er een natuurlijke relatie met de maatschappij- en gedragswetenschappen, met name de communicatiewetenschap, de cognitiewetenschap en de onderwijskunde. Ook binnen de gezondheidswetenschap is tekstbegripelijkheid een belangrijk onderzoeksthema, veelal in de context van *Health Literacy*. Hier is vooral de vraag aan de orde in hoeverre gezondheidsinformatie bruikbaar en toegankelijk is. De begripelijkheidsproblematiek rond de medische bijsluiters is een goed voorbeeld, omdat het juiste gebruik van geneesmiddelen soms letterlijk van levensbelang is. Maar het thema geldt meer in het algemeen voor begrijpelijke en effectieve gezondheidsadviezen, de gebruiksvriendelijkheid van gezondheidssites (denk aan *lifestyle*-campagnes) en de begripelijkheid van allerlei vormen van medische communicatie met patiënten. Onderzoek op dit gebied veronderstelt samenwerking met het wetenschapsgebied ZonMW. Ten slotte ligt een verbinding voor de hand met een meer technologische invalshoek, zoals we die bijvoorbeeld vinden bij de informatickunde. Ook daar vindt onderzoek plaats naar de manier waarop mensen informatie zoeken - in dit geval in digitale contexten. Zo wordt met modelmatige benaderingen navigatiegedrag gesimuleerd en worden gebruikersproblemen voorspeld.

4. Het maatschappelijke veld

Het onderzoek in het kader van het themaprogramma Begrijpelijke Taal is van belang in een diversiteit van maatschappelijke domeinen, voor de instellingen die in die domeinen werkzaam zijn en voor de individuen die met die instellingen te maken hebben. Hieronder karakteriseren we kort de relevantie van het themaprogramma voor het maatschappelijke veld aan de hand van een aantal voorbeeldomeinen.

4.1 Gezondheid Een al genoemd voorbeeld van een tekstsoort in de gezondheidscommunicatie waar begripelijkheid een noodzakelijke maar niet gemakkelijk te realiseren voorwaarde is, is de medische bijsluiters. Het belang van begrijpelijke taal strekt echter verder. Ook in gezondheidsadviezen en gezondheidsvoorlichting in het algemeen is begripelijkheid van groot belang. Daarbij spelen de bruikbaarheid en toegankelijkheid van gezondheidssites een belangrijke rol in de effectiviteit van communicatie met patiënten.

4.2 Recht In het recht is het thema begrijpelijke taal zeer actueel. Zo verplichten toezichthouders bedrijven om juridische teksten voor hun klanten begrijpelijk te formuleren en wordt effectieve communicatie steeds belangrijker bij de uitleg van overeenkomsten en verzekeringspolissen. Hier zijn vragen aan de orde van normering (hoe kan worden bepaald of een tekst begrijpelijk is?), effectiviteit (kunnen mensen wel begrijpen wat de tekst inhoudt?) en legitimiteit (herkennen mensen zich nog wel in aan hen gerichte juridische teksten?). Daarnaast is er het aspect van de training van schrijfvaardigheid. Auteurs van teksten die op wettelijke regels zijn gebaseerd, hebben onvoldoende specifieke wetenschappelijke kennis van de wijze waarop deze enerzijds voldoende scherp geformuleerd kunnen worden om ze in juridisch opzicht adequaat te laten zijn, en anderzijds zo kunnen worden verwoord dat ze

nderzoek te versterken, opelijke problematiek.

verp. Vanzelfsprekend is tuurlijke relatie met de wetenschap, de cognitieschap is tekstbegrijp. *Health Literacy*. Hier is ijkbaar en toegankelijk s een goed voorbeeld, ensbelang is. Maar het zondheidsadviezen, de agnes) en de begrijpe- ten. Onderzoek op dit VW. Ten slotte ligt een als we die bijvoorbeeld aar de manier waarop ordt met modelmatige elemen voorspeld.

e Taal is van belang in . die in die domeinen en hebben. Hieronder : het maatschappelijke

de gezondheidscom- lijk te realiseren voor- ekt echter verder. Ook is begrijpelijkheid van a gezondheidssites een

o verplichten toezicht- lijk te formuleren en eerenkomsten en ver- an worden bepaald of wat de tekst inhoudt?) e juridische teksten?). ars van teksten die op enschappelijke kennis unnen worden om ze rden verwoord dat ze

voor niet juridisch geschoolden voldoende toegankelijk zijn.

4.3 Onderwijs Wil onderwijsmateriaal effectief zijn, dan staat de eis van de begrijpelijk- heid voorop. Studieteksten die leerlingen of studenten niet in staat stellen te doorgronden wat er bedoeld wordt en wat hoofdzaken zijn en wat details, vormen een voor docenten moeilijk te slechten barrière. Dat probleem valt niet op te lossen door gebruik van kortere zinnen, frequentere woorden en populair jargon, zo blijkt uit recent onderzoek. Belangrijke vragen die nu voorliggen, hebben onder meer betrekking op de eigenschappen die onder- wijsteksten moeten hebben om ze geschikt te maken voor leerlingengroepen met diverse achtergronden en capaciteiten. Daarnaast is de digitalisering van cursusmateriaal en toetsen diep doorgedrongen in het onderwijs, terwijl we geen zicht hebben op de effecten daarvan op het leren verwerken van de leerstof.

4.4 Politiek en overheid De overheid benadert de burger op ten minste twee manieren: als *staatsburger* die om instemming met het beleid wordt gevraagd en als *cliënt* voor wie allerlei regelingen zijn ontworpen om het maatschappelijk leven vlot te laten verlopen. In beide contexten spelen begrijpelijkheidsproblemen een rol. In de politiek-bestuurlijke context valt op dat de toegang tot informatie nooit groter is geweest. Tegelijkertijd is er veel onbehagen onder de burgers over onbegrijpelijke politieke debatten en voorlichting over maatschap- pelijke kwesties. In de context van het maatschappelijk bestuur confronteert de overheid de burger met een veelheid van vaak complexe regelingen. Het besef dat in de communicatie over die regelingen de eis van begrijpelijke taal voorop hoort te staan, is in veel overheids- en andere organisaties intussen gemeengoed geworden. Maar hoe stel je vast of de teksten en formulieren die worden gebruikt aan deze eis voldoen, en hoe moet er worden gehandeld als dat niet het geval blijkt te zijn? Op beide punten moeten de resultaten van het thema- programma Begrijpelijke Taal een belangrijke impuls vormen om op afzienbare termijn tot praktisch bruikbare en wetenschappelijk goed onderbouwde adviezen en instrumenten te komen.

5. State of the art: wat weten we eigenlijk nit onderzoek rond begrijpelijke taal?

Het onderzoek naar begrijpelijkheid hoeft niet bij nul te beginnen. In het Nederlandse taalgebied, maar ook elders – en dan met name in de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Australië – is al veel werk verricht. Een goed overzicht van wat er in het toegepaste en het meer fundamentele onderzoek al bereikt is, is echter niet voorhanden. Daarom is in het najaar van 2010 een eerste deelproject gestart, waarin bestaande wetenschappelijke kennis over begrijpelijkheid in kaart werd gebracht en op waarde werd geschat, en waarin instru- menten die bedoeld zijn om begrijpelijkheid van teksten te meten, zijn geïnventariseerd en geëvalueerd.

In dit themanummer wordt in drie artikelen aandacht besteed aan deze inventarisatie. In het eerste artikel lichten **Henk Pander Maat en Leo Lentz** toe hoe de Kennisbank Be- grijpelijke Taal (www.kennisbank-begrijpelijketaal.nl) is opgezet: welke soorten publicaties zijn erin te vinden, hoe is er naar die publicaties gezocht, hoe zijn ze geselecteerd, hoe zijn ze beschreven en hoe is de structuur van de kennisbank ontworpen? Daarbij gaat het vooral om talige factoren die de begrijpelijkheid bepalen. Zoals we hierboven al hebben betoogd, is

het themaprogramma echter niet beperkt tot talige factoren alleen. Daarom bevat de Kennisbank Begrijpelijke Taal ook onderzoek naar de rol die tekst en beeld spelen in begrijpelijke communicatie.

In een tweede bijdrage geven **Charlotte van Hooijdonk en Wilbert Sporeen** een overzicht van het onderzoek naar de rol van beeld in tekstverwerking: welke effecten hebben afbeeldingen op tekstbegrip? Ze richten zich op drie genres: handleidingen, onderwijsteksten en gezondheidsinformatie.

Een derde artikel over de *state of the art* in het begrijpelijkheidsonderzoek gaat specifiek in op leesbaarheidsformules en andere meetinstrumenten: *tools* die de begrijpelijkheid van Nederlandse teksten voorspellen. **Rogier Kraf, Leo Lentz en Henk Pander Maat** bespreken drie instrumenten die momenteel op de Nederlandse markt te vinden zijn. De auteurs zochten contact met de makers en voerden op beperkte schaal een experiment uit om na te gaan of de instrumenten betrouwbare en valide voorspellers van begrijpelijkheid zijn.

6. Toekomstscenario's: Begrijpelijke taal in het tijdperk van digitale, multimodale communicatie

Een tweede verkenning was specifiek op de toekomst gericht. Hier ging het om de vraag wat de gevolgen zijn van een verdere digitalisering van het informatieaanbod voor de manier waarop mensen teksten zoeken en vinden, lezen en begrijpen. Het begrip 'tekst' is hier uiteraard, zoals steeds in dit themaprogramma, op een brede manier gedefinieerd. Het gaat bij teksten immers al lang niet meer alleen maar om reeksen woorden en zinnen die in een papieren document aan een lezer worden gepresenteerd. Lezers, of misschien beter informatiegebruikers, die zich in het dagelijks leven – al dan niet in werksituaties – staande willen houden, moeten gemakkelijk een weg kunnen vinden in combinaties van verbaal en visueel, eventueel ook auditief gepresenteerde informatie die in grote hoeveelheden beschikbaar is, en ze moeten die informatie ook op waarde kunnen schatten.

Hans Hoeken, Thea van der Geest, Margot van der Goot, Jos Hornikx, Maaïke Jongenelen en Sanne Kruikemeier doen verslag van dit deelproject. Toekomst scenario's. In het eerste deel daarvan ging het om een analyse van de consequenties van de verdere digitalisering van het informatieaanbod voor het zoek-, lees- en evaluatiegedrag van de informatiegebruiker en voor de achterliggende cognitieve processen. Op grond van een inventariserend onderzoek naar die thematiek komt vervolgens de vraag aan de orde langs welke weg deugdelijke instrumenten ontwikkeld kunnen worden om de cognitieve processen te ondersteunen.

7. Tot slot

Naar ons idee geeft dit themanummer van *Tijdschrift voor Taalbeheersing* een goed beeld van de eerste resultaten van het themaprogramma Begrijpelijke Taal. We hopen dat deze artikelen de eerste in een lange reeks van Nederlandstalige en internationale artikelen over begrijpelijke taal zullen zijn – een reeks waarin verslag wordt gedaan van onderzoek dat fundamenteel en toegepast van aard is. De fundamentele aspecten betreffen het inzicht dat

om bevat de Kennis-
spelen in begrijpelijke

Wilbert Spooren een
velke effecten hebben
lingen, onderwijstek-

nderzoek gaat speci-
ie de begrijpelijkheid
Henk Pander Maat
kt te vinden zijn. De
il een experiment uit
; van begrijpelijkheid

Modiale

ing het om de vraag
aanbod voor de ma-
t begrip 'tekst' is hier
edefinieerd. Het gaat
en zinnen die in een
chien beter informa-
ties – staande willen
an verbaal en visueel,
ieden beschikbaar is,

s Hornikx, Maaïke
Toekomst scenario's.
nties van de verdere
luatiegedrag van de
Op grond van een
ig aan de orde langs
e cognitieve proces-

een goed beeld van
open dat deze arti-
onale artikelen over
van onderzoek dat
ffen het inzicht dat

we krijgen in de manier waarop talige en niet-talige factoren een rol spelen in menselijke communicatie. Het toegepast belang betreft de optimalisering van communicatie. De tijd is rijp voor een stevige gecoördineerde impuls voor het begrijpelijkheidsonderzoek vanuit wetenschap en maatschappij, met als doel fundamenteel inzicht te vergroten en de praktijk te verbeteren.

Noon

- 1 Het NWO-themaprogramma *Begrijpelijke Taal – fundamentele en toepassingen van effectieve communicatie* is een initiatief van de auteurs met collega's Leo Lentz (Universiteit Utrecht), Wilbert Spooren (Vrije Universiteit Amsterdam) en Claes de Vreese (Universiteit van Amsterdam). De wetenschappelijke initiatiefnemers werden ondersteund vanuit *NWO-Geesteswetenschappen* door Alice Dijkstra. We putten in dit artikel ruim uit de programmabrochure die we samen ontwikkelden. Zie verder www.nwo.nl/begrijpelijketaal. Deze bijdrage kwam mede tot stand dankzij het NWO-programma *Begrijpelijke Taal*. Ted Sanders wordt bovendien gesteund door NWO-Vici subsidie 277-70-003.

in lifelong learning
ogy, 3(4), 404-423.

, and openness. *Jour-*

on the world wide
British Medical Journal,

Feb: Comparing the
re, 31(1), 67-87.

processing statistical

ag: Sociaal en Cul-

de Universiteit van

ication with computer

int materials. *Annals*

ach for research on

ailored print health

complex economy.

and. *The Journal of*

es. *Database Marke-*

enefits of implemented

ean Communities.

euze en gedrag. *Am-*

1 (Red.), "Hier heb
net.

American Journal of

ocusing and prefe-
1, 556-574.

mer understanding

models: Effects of

Abstracts Volume 33 no. 3 2011

Ted Sanders & Carel Jansen, Comprehensible language – foundations and applications of effective communication

This thematic issue is devoted to a new national research programme which started in September 2010: *Comprehensible language – foundations and applications of effective communication*. This programme is funded by the Dutch National Science Foundation NWO. The programme stimulates fundamental and applied research on comprehensibility and effective communication. An important aspect is that of valorization: companies and organizations in society participate in the research. Together with researchers, representatives of these companies and organizations determine the research agenda. In this introduction, we sketch the background of the programme, we elaborate on the aims, we present a first view on the results and we summarize the contents of this issue.

KEYWORDS: comprehensible language, readability, document design, valorization

Henk Pander Maat & Leo Lentz, A knowledge base for comprehensible text

Practical advice for writing comprehensible text often comes without empirical support. In the Knowledge Base for Comprehensible

Text hundreds of articles reporting on empirical studies are available for practitioners and academics. All studies document the effects on comprehension of stylistic, structural or visual modifications in documents. In this paper, the development of the Knowledge Base is described, i.e. the way the studies were selected and annotated. The final section of the paper demonstrates a search in the knowledge base, taking as an example the issue of the effects of the passive voice on comprehension.

KEYWORDS: document design, data base, empirical research, comprehension

Charlotte van Hooijdonk & Wilbert Spooren, The role of images in text comprehension. A review of research

Nowadays, document designers can combine text and images in ever-increasing complex ways. However, the choice how to combine text and images is often intuition driven as evidence-based guidelines are lacking. Research into the effectiveness of images on text comprehension has been carried out in various domains which makes it difficult to formulate general design principles. This paper offers a review of 73 experimental studies on the effects of images on text comprehension in three genres: manuals, educational texts, and health information. Topics and trends in recent findings on

the effectiveness of multimodal information presentation in these genres are presented and reviewed.

KEYWORDS: images, text comprehension, experimental research, genre, review

Rogier Kraf, Leo Lentz & Henk Pander Maat, Three Dutch instruments for readability prediction. A small consumer study

Decades of readability research have shown that developing a reliable, valid tool for readability prediction is no easy task at all. Supported by new language technology, readability research for the English language has been flourishing once more for some years now. On the Dutch market there are three instruments available at present time. However, there is very little we know about these tools and their inner workings. To gain more insight we contacted the tools' developers. Also, we conducted a very small experiment in which we compared the tools' outputs to one another and to a few text features which we expected the readability scores to correlate highly with. Results show that the tools often do not agree with one another. More research is needed before we can make claims about the reliability and validity of these tools.

KEYWORDS: readability, prediction, tools, commercial

Hans Hoeken, Thea van der Geest, Margot van der Goot, Jos Hornikx, Maaïke Jongenelen & Sanne Kruijckmeier, The role of comprehensible language in a digital context. Developments in the fields of Life Long Learning, complex financial products, government and politics, and health

Increasingly, citizens are given the responsi-

bility for their own welfare. To take this responsibility, they need to have accurate, relevant, and comprehensible information. The digital revolution has led to huge changes in the amount and the form of available information. In order to chart the future developments in this field and the role played by comprehensible language, interviews have been held with experts from different fields. The main conclusions are the following. Whereas the enormous increase of information has improved the chances of relevant information being available, it also decreased the chances of finding this information. Aside from incomprehensibility, a lack of motivation to process information is a problem. Finally, we lack knowledge on how to combine different modalities to optimize the communication process. Especially this type of knowledge would be important for optimally informing those target audiences that are proven to be difficult to reach.

KEYWORDS: comprehensible language, digital communication, tailored communication, multimodal communication

welfare. To take this
d to have accurate, rele-
nsible information. The
as led to huge changes
he form of available in-
to chart the future de-
ield and the role played
language, interviews
i experts from different
nclusions are the fol-
: enormous increase of
proved the chances of
i being available, it also
es of finding this infor-
incomprehensibility, a
to process information
y, we lack knowledge
different modalities to
nication process. Espe-
nowledge would be im-
r informing those target
roven to be difficult to

nprehensible language,
on, tailored communi-
ommunication

Medewerkers aan dit nummer

Thea van der Geest, universitair hoofddocent, Universiteit Twente, GW/MCO, Postbus 217, 7500 AE Enschede. t.m.vandergeest@utwente.nl

Margot van der Goot, universitair docent Communicatiewetenschap, Amsterdam School of Communication Research ASCoR, Universiteit van Amsterdam, Kloveniersburgwal 48, 1012 CX Amsterdam. m.j.vandergoot@uva.nl

Hans Hoeken, hoogleraar Persuasieve Communicatie, Radboud Universiteit Nijmegen, Centre for Language Studies, Erasmusplein 1, 6525 HT Nijmegen. h.hoeken@let.ru.nl

Carel Jansen, hoogleraar Communicatie- en Informatiewetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit der Letteren, Oude Kijk in 't Jatstraat 26, 9712 EK Groningen. c.j.m.jansen@rug.nl

Charlotte van Hooijdonk, universitair docent Taal en Communicatie, Vrije Universiteit, Faculteit der Letteren, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam. c.m.j.van.hooijdonk@vu.nl

Jos Hornikx, universitair docent Communicatie- en Informatiewetenschappen, Radboud Universiteit Nijmegen, Centre for Language Studies, Erasmusplein 1, 6525 HT Nijmegen. j.hornikx@let.ru.nl

Maaïke Jongenelen, promovenda Gezondheidscommunicatie, Radboud Universiteit Nijmegen, Centre for Language Studies, Erasmusplein 1, 6525 HT Nijmegen. m.jongenelen@let.ru.nl

Rogier Kraf, aio op het gebied van Leesbaarheidsvoorspelling, Universiteit Utrecht, Trans 10, 3512 JK Utrecht. r.kraf@uu.nl

Sanne Kruikemeier, promovenda Politieke Communicatie, Amsterdam School of Communication Research ASCoR, Universiteit van Amsterdam, Kloveniersburgwal 48, 1012 CX Amsterdam. S.Kruikemeier@uva.nl

Leo Lentz, hoogleraar Tekstontwerp en Communicatie, Universiteit Utrecht, Trans 10, 3512 JK Utrecht. l.r.lentz@uu.nl

Henk Pander Maat, senior docent-onderzoeker Taal en Communicatie, Universiteit Utrecht, Trans 10, 3512 JK Utrecht. h.l.w.pandermaat@uu.nl

Ted Sanders, hoogeraar Taalbeheering van het Nederlands, Universiteit Utrecht, Trans 10, 3512 JK Utrecht. t.j.m.sanders@uu.nl

Wilbert Spooren, hoogleraar Taal en Communicatie, Vrije Universiteit, Faculteit der Letteren, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam. wilbert.spooren@vu.nl